

Stručni rad

POUČAVANJE SLOVENSKOG KAO DRUGOG JEZIKA

Nataša Polončič
Osnovna škola Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem

Sažetak:

U posljednjih nekoliko godina u Sloveniju se doselilo mnogo stranaca, koji su došli trbuhom za kruhom. S doseljenicima dolaze i njihova djeca koja pohađaju slovenske škole, a kojima materinji jezik nije slovenski. Nenajavljeno, učitelji u razred primaju stranog učenika koji ne zna jezik, a najčešće ne zna niti jedan od svjetskih jezika. Zbog onemogućene komunikacije u problemu su ne samo obitelji već i pedagozi koji podučavaju učenike. Istodobno, učitelji trebaju potporu i alate kako bi novog učenika što brže i učinkovitije integrirali u okruženje jezika i učenja. Predstavljanjem načina poučavanja slovenskog kao drugog/stranog jezika i didaktičkih pomagala, nesumnjivo smo korak bliže cilju.

Ključne riječi: drugi jezik, didaktika poučavanja drugog jezika, metode poučavanja drugog jezika

1. UVOD

Mnogi učitelji, posebice učitelji slovenskog, nalaze se u dilemi kada trebaju učenika doseljenika podučavati slovenski jezik. Didaktike slovenskog kao drugog jezika i predmeta slovenskog su vrlo različite. Metode poučavanja slovenskog kao drugog jezika stoga treba prilagoditi na način koji je sličniji metodama poučavanja engleskog ili njemačkog jezika u osnovnim (kasnije i srednjim) školama. To znači da se sadržaj učenja mora prilagoditi jezičnim sposobnostima i napretku pojedinačnog djeteta i poučavati prvenstveno o sadržajima koje učitelj slovenskog jezika u slovenskoj školi uzima zdravo za gotovo (slovenska abeceda, objašnjenje rječnika, fonetika, vokalizam itd.). Učenik doseljenik ne razumije ništa što mu kažemo kada se pridruži slovenskoj školi, ne razumije upute, čak i ako su napisane na ploči s debelim natpisom u važnim dijelovima sadržaja i koje učitelj polako i jasno odnosno glasno izgovara. Učenik doseljenik treba najmanje dva mjeseca da usvoji neke osnovne fraze. U sličnoj neugodnosti su i učitelji koji u razredu dobiju učenika doseljenika.

Osjećaje djeteta doseljenika po dolasku u novu zemlju savršeno je ilustrirala mag. Vildana Sulić: »Jednog dana, kad su učenici pojeli užinu, učitelj je zamolio učenika doseljenika, koji je tek nekoliko dana bio u školi, da baci salvetu u koš za salвете, koru banane u biološki otpad i čašu od jogurta u koš za ambalažu. Sudeći po zapanjujućem pogledu učenika, shvatio je da od svih stvari koje on razumije, postoje samo dvije riječi: jogurt i banana. Kada imamo takvo dijete u razredu, često počnemo razmišljati o tome kako ćemo ga podučavati i koliko će mu trebati da usvoji gramatiku i nastavne materijale. U slučaju djece imigranata, trebao bi se ublažiti u prvih nekoliko dana poznati osjećaj 'pao sam s Marsa'.«. Kako bismo smanjili »marsovski« osjećaj, prvo moramo odrediti u početnoj fazi učenja koju razinu jezičnih vještina doseljeno dijete postiže. Najlakši način testiranja znanja je kroz standardizirane testove, koji se provode u Centru za slovenski kao drugi/strani jezik Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, ali postoji i problem s takvom standardizacijom, budući da je sadržaj testova prilagođen odraslima, a ne učenicima osnovnih ili srednjih škola. Centar za slovenski jezik posljednjih je godina poduzeo i korake u tom smjeru, budući da su stručnjaci objavili popriličan broj udžbenika i drugih materijala za nastavu slovenskog jezika kao stranog jezika, koji su prilagođeni ovoj populaciji (kartice za učenje *Slika jezika*, udžbenik in radni list *Čas za slovenski* 1 in 2 i dr.).

2. METODIKA POUČAVANJA SLOVENSKOG KAO DRUGOG/STRANOG JEZIKA

Znamo nekoliko razina znanja jezika, tzv. Zajednički europski referentni okvir za jezike (ZEROJ; Odbor za obrazovanje za kulturnu suradnju Odjela za moderne jezike u Strasbourgu), naime A1 (početna razina, tzv. razina preživljavanja u kojoj govornik dolazi iz nesrodne jezične skupine), A2 (početna do napredna razina; to je razina pasivnog znanja jezika ili govornika početnika koji dolazi iz/južne/slavenske jezične skupine), B1 (učenik doseže prag komunikacije i već je neovisan u jeziku zemlje domaćina), B2 (viša razina, učenik već oblikuje rečenice na ovoj razini, može sudjelovati u raspravama odnosno razgovoru, C1 (razina učinkovitosti, učenik već izvrsno vlada jezikom, ne samo da dobro komunicira, već može oblikovati i duže napisane proizvode) i C2 (master nivo, gdje se doseljeni učenik približava razini znanja jezik/obrazovanih / izvornih govornika).

Iskustvo učitelja u praksi u području poučavanja učenika doseljenika pokazuje da kada učenik stigne u novo okruženje čiji jezik ne poznaje, najbolji izbor za njega/nju je da sudjeluje u jezičnom tečaju. O njegovom predznanju ovisi na kojoj će razini biti prihvaćen. Učenik će steći znanje jezika na tečaju, što će mu također pomoći da ostvari kontakt. Učenik koji nema kontaktni jezik s drugima može pasti u izolaciju i njegovo samopoštovanje se uvelike pogoršava. Upravo tečaj slovenskog kao drugog jezika učitelju i učeniku pruža priliku da se upoznaju, da učenik govori strani jezik i da pronađu prijatelje s kojima može nastaviti svoje neformalno učenje jezika.

U praksi se ispostavilo da je na početku tečaja bilo važno da se učenici doseljenici predstave na vlastitom jeziku, a zatim ih je učitelj naučio slovensku abecedu i brojeve te nekoliko fraza za predstavljanje (npr. Moje ime je... Imam godina... Ja sam iz...). Na kraju časa učenik se može predstaviti na slovenskom jeziku. Sve dok učenik doseljenik ne zna veći skup riječi na slovenskom jeziku, besmislen je svaki radni list kod bilo kojeg predmeta. U ovom srednjem razdoblju, kada se učenik doseljenik tek navikava na novo okruženje, učitelji bi intenzivno trebali surađivati s učiteljem koji predaje slovenski jezik kao drugi jezik i trebali bi zajednički pripremiti vježbe za učvršćivanje slovenskog kao drugog jezika.

Učitelj može s učenikom doseljenikom razgovarati o različitim temama. Teme navedene u nastavku samo su korisne učiteljima i nisu obvezujuće (vidi Smjernice za integraciju djece doseljenika u vrtiće i škole, ZRSS, MŠ, 2012).

Tabela 1 *Prezentacija individualiziranog kurikuluma kao alata za nastavu slovenskog kao drugog/stranog jezika.* (Preuzeto iz UN-ovog centra za slovenski jezik kao drugog /stranog jezik.).

TEMA	SADRŽAJ
JA I MOJA DRŽAVA	osobni identitet, brojevi (dob), adresa, telefonski broj, datum, države i jezici, mjesto rođenja, imenovanje stanovnika, članovi obitelji, zanimanje, interesi, karakter, dobrobit, jednina, množina ...
OBITELJ I DOM	članovi obitelji, praznici, navike, prostorije u kući, hrana, piće, obiteljske aktivnosti, osobiti pridjevi, veza pridjeva i imenice, sadašnje vrijeme ...
ŠKOLA	vrste škola, školski prostori, zanimanja u školi, nazivi predmeta, raspored, sat, dijelovi dana, izvannastavne aktivnosti, domaće zadaće ...
SLOBODNO VRIJEME	hobiji, praznici (tematski), odjeća, boje, glagol nositi/imati/kupiti/naručiti, kino, kazalište, imenovanje zgrada (za kulturu i zabavu), pridjevi, u trgovini, iznajmljujem/zakupljujem stan...
TIJELO I ZDRAVLJE	dijelovi tijela, dobrobit, pridjevi, bolesti, opasnosti po zdravlje, zgrade povezane sa zdravljem, loše navike, dobre navike, pridjevi u opoziciji (visok-nizak, debeo-mršav), 3. gramatički padež (ide komu? ili čemu? ...) ...
U TRGOVINI	kvantitativni pojmovi (kilogram brašna, dvije litre mlijeka ...), na tržnici, imenovanje različitih vrsta ambalaže (vrećica čipsa, boca vode ...), novac, umanjenice, pisanje recepata, prehrambene navike Slovenaca i ...
U KAZALIŠTU	gradacija pridjeva, 5. deklinacija, podudaranje imenice i pridjeva, usporedba (Triglav je viši od Šmarne gore ...), prošlo vrijeme ...
PRORICANJE SUDBINE	budućnost, horoskop, kondicional, fraze, 6. deklinacija, predlošci S / Z i NAD / POD, OB, K / H
AKO NE ČUJEM	imperativ, 3. deklinacija, modalni glagoli, glagolski oblik ...

3. METODE I POMAGALA U POUČAVANJU SLOVENSKOG KAO DRUGOG ILI STRANOG JEZIKA

Istraživanja koja se bave poučavanjem drugog ili stranog jezika, - projekti Centra za slovenski, projekt Uspješna integracija djece doseljenika u proces učenja, Interkulturalizam kao novi oblik suživota i sl. - pokazuju da sva djeca vole učiti ako se učenje predstavlja kao igra. Učenika koji još uvijek ne razumije jezik teže je naučiti, ali učitelji mu mogu olakšati rad ako imaju pravi pristup i znaju kako prilagoditi nastavni materijal. Naravno, učitelj to može učiniti tek nakon što učenik doseljenik usvoji određeni skup vokabulara ili dosegne razinu znanja jezika A2. Mnogi učitelji, uključujući slaviste, ne mogu podučavati slovenski kao strani jezik, jer fakulteti nude takvo znanje tek u posljednjih nekoliko godina (nakon obnove Bolonje 2009/2010.). [Izvor: Web stranica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, 14. 8. 2020.] Učitelji se mogu obratiti nastavnicima stranih jezika za savjet – oni im mogu dati ideje o tome kako prilagoditi aktivnosti učenju slovenskog jezika. Vrlo efikasne i zabavne lekcije mogu se izvoditi s karticama *Speech*, koje su manje poznate na našem tržištu (Slika 1). Bolje ih poznaju učitelji stranih jezika. Postoji nekoliko načina za utvrđivanje i učenje jezika s ovim karticama. Prvi je samo za utvrđivanje vokabulara, dok se drugi načini mogu koristiti ovisno o jezičnim vještinama učenika i inovativnosti učitelja. Primjer vrlo dobrog utvrđivanja vokabulara je igra zašto – zato što ..., gdje učenici dobivaju pet kartica, a zatim prvi postavlja pitanje vezano uz sličicu kartice (npr. Zašto je dječak ljut?). Drugi sudionik pogleda svoju karticu i pokuša dati približno smislen odgovor prema sličici koju ima (npr. Zato što mu nije bilo dopušteno penjanje). Zatim drugi sudionik postavlja novo pitanje vezano uz prethodno (npr. Zašto mu nije bilo dopušteno penjanje?) i jedan sudionik odgovara prema slici svoje kartice.

Govorniku čiji je strani jezik slovenski, prvo moramo objasniti osnove jezika, počevši od abecede, brojeva, imena dana u tjednu, imena mjeseci itd. Možda zvuči banalno, ali također mi nismo naučili strani jezik tako što su nam u ruke gurnuli npr. Shakespearea u nastavi engleskog jezika ili Göthea ako smo počeli učiti njemački.

U praksi, *Rory kockice* su se pokazale kao odličan alat za razvoj vokabulara i formiranja rečenica. To je devet kockica s različitim sličicama. Učenik ih izbaci i onda pokuša sastaviti priču od njih. Pravila za ovu aktivnost mogu biti fleksibilnija (npr. nije obavezno da učenik koristi svih devet kockica, priča može početi *in medias res*), ali možemo biti precizniji i zahtijevati od učenika da koristi tri kockice za oblikovanje uvoda, tri za oblikovanje jezgre i tri za zaključak. U praksi se ta metoda pokazala vrlo dobrom, osobito za učenike strance koji već imaju neka jezična znanja slovenskog jezika. Učenicima objasnimo da slika ne mora nužno imati doslovno značenje, već je mogu koristiti i metaforički (npr. piramida također može značiti npr. Egipat, faraon, povijest, misteriju, blago itd.). Uz *Rory kockice*, učitelj može – prvenstveno na razini razredne nastave – učenicima doseljenicima približiti gradivo koji se razmatra (a posljedično i drugim učenicima). Prilikom čitanja ili pripovijedanja, učenicima može pokazati sličicu na kockici kako bi lakše mogli zamisliti što određena rečenica znači.

Tako učenici dobivaju asocijacije, uče vokabular i istovremeno slušaju riječi povezane s rečenicom. Istovremeno, možemo vježbati i pisanje određenih riječi, a učenici za sebe oblikuju rječnik novog vokabulara.

Slika 1 Utvrđivanje s karticama Speech. Autorica: Nataša Polončić)

Slika 2 Rory kockice, oblikovanje priče. (Autorica fotografije: Nataša Polončić)

Učenicima postepeno dodajemo vokabular, po mogućnosti kroz igru. Prema iskustvu praktičara, nikada nije previše igre, čak i kod odraslih se iskazuje kao potrebna didaktička metoda. Učenik koji se zabavlja u razredu i ima pozitivno iskustvo učenja dokazano zapamti više. Počinjemo s poznatim konceptima koji su bliski djetetu, poput ja i predmeti oko mene. Nakon što učenici usvoje riječi za imenovanje određenih predmeta ili, primjerice, dijelova tijela, nadograđujemo igru raznim dodatnim zadacima. Ako imenujemo dijelove tijela, djeca mogu putovati po ljudskom tijelu i rješavati zadane zadatke usput. Kada učenici pokažu na koljena, rade čučnjeve, a kada dođu do ušiju, slušaju tišinu. Učenje kroz igru ne umara djecu, učitelj će biti onaj koji će morati zaustaviti igru. U ovoj fazi važno je da učenici nauče pravilno izgovarati riječi, zapis je marginalan. Kada učenicima pokazujemo slike prilikom učenja, neka budu

realistične (npr. fotografija). Moramo obratiti pozornost na činjenicu da različite kulture percipiraju određene stvari drugačije, tako da crteži ili slike mogu biti neshvatljivi učeniku.

Slika 3 Realističke fotografije (nastavni materijal). (Autorica nastavnog materijala i fotografije Nataša Polončić)

Gradivo treba biti sastavljeno tako da učenicima predstavlja njihov svijet (npr. mogu naučiti brojeve kreiranjem slagalice koja će prikazati sliku poznatog sportaša ili glazbenika i na njoj će napisati brojeve). Tako će učenik radije sastaviti sliku i uz to ponavljati brojeve, te ih bolje zapamtiti. Vokabular učenika doseljenika proširujemo potičući ih da pripreme govornu prezentaciju svog rodnog mjesta ili države. Osjećat će se važnima kad budu pričali o sebi na drugom jeziku.

Kartice na Slici 3 prikazuju fotografije iz svakodnevnog života. Učenici ih koriste za tvorbu rečenica i opisa (npr. gdje se nešto događa, kome se događa, koje emocije prate osobu, kada se događa itd.). Kartice se mogu koristiti proizvoljno ovisno o jezičnim sposobnostima učenika.

4. ZAKLJUČAK

Poučavanje je samo po sebi značajan izazov koji se još povećava ako u razredu imamo učenike strance koji ne znaju slovenski i za koje je to strani jezik. Odjednom prelazimo s profesora slovenskog na učitelja slovenskog za drugi ili strani jezik. To je vrlo teško, kao kada bi bili pilot i kontrolor leta u isto vrijeme.

Škole stalno dobivaju učenike doseljenike, te ne uvijek na početku školske godine, zato se moraju organizirati najbolje što mogu. Kod dolaska učenika doseljenika, škole bi trebale imati pripremljene klasifikacijske testove, kako bi učitelji procijenili koliko učenik doseljenik razumije jezik zemlje u koju se doselio i ujedno bi pružile smjernice učiteljima da za te učenike individualiziraju nastavno gradivo i materiju.

Učitelji imaju na raspolaganju mnogo gradiva, koje se nekoliko godina stvaralo pod palicom učitelja praktičara (Razvijmo interkulturalnost kao novi oblik suživota, projekt Uspješna integracija djece doseljenika/UIDP/, gradivo Centra za slovenski jezik, gradivo Zavoda za školstvo i dr.), a o ovoj temi već je napisano više članaka. Ipak, kada učitelji prime učenika doseljenika u svoj razred, uvijek su bespomoćni i ne znaju što bi s njim. Dugoročno bi lokalne zajednice trebale razmišljati i o takozvanim »uvodnicama« za tu djecu, gdje bi učenici naučili barem osnove jezika i upoznali školu i okolicu u kojoj će živjeti i učiti. Učenici doseljenici imaju različito predznanje jezika zemlje u koju su se uselili, a motivi njihovih roditelja za selidbu razlikuju se od obitelji do obitelji. Učitelji moraju imati na umu da su određene obitelji bile prisiljene preseliti se, što otežava njihovu asimilaciju u novo okruženje i duže traje učenje jezika okoliša.

U članku su iznesene neke smjernice i načini rada s učenicima doseljenicima. Važno je da se učenik osjeća prihvaćenim u okruženju u koje se preselio, učenje jezika trebalo bi biti na drugom mjestu. Učenik doseljenik, koji će biti lijepo dočekan u svom okruženju, bit će spreman učiti slovenski na vlastitu inicijativu, budući da će imati interes za druženje sa svojim vršnjacima i želju za stjecanjem novih znanja.

U tom procesu u velikoj mjeri moraju sudjelovati svi učitelji, ne samo učitelji slovenskog. Sjetimo se kako se osjećamo kada dođemo u drugu zemlju i netko nam postavlja pitanja na nerazumljivom jeziku. Razmislimo o tome kako se osjećamo kada ne razumijemo što nam netko govori i stoga nam ponavlja za nas nerazumljivu riječ po peti put, svaki put glasnije. Glasnost i jasnoća govora na jeziku koji nam još uvijek nije poznat ne znači da ćemo razumjeti rečenicu ili riječi. Jedno od djece je reklo, »Samo zato što kažete riječ glasnije ne znači da ću je razumjeti.« Kao pedagozi, budimo strpljivi s učenicima doseljenicima i dajmo im vremena. Da bi se uspješno integrirali u školski sustav, učenicima je potrebno najmanje 180 do 200 sati učenja slovenskog jezika, na najnižoj razini jezika. Budimo svjesni da smo svi učitelji slovenskog jezika – u sportskom obrazovanju, likovnoj umjetnosti ili matematici. Pomozimo učeniku i olakšajmo mu usvajanje jezika i materije za učenje slikovnim gradivom i pojednostavljenim radnim listovima. Ne očekuje se da će standardi znanja biti isti kao za izvorne govornike, a procijenjeni napredak pojedinca ne uspoređujemo s učenicima čiji je materinji jezik slovenski.

5. IZVORI I LITERATURA

- [1.]Berginc, J. i Kolenko, M., 1992. *Didaktičke igre*. Ljubljana Zavod za obrazovanje i sport.
- [2.]Dobрила, V., Gorjup, P., i Potočnik, B. (2009): *80 igara za učenje stranih jezika: Priručnik za učitelje*. Ljubljana Didakta.
- [3.]Dralle, A. i Fenner, K. (2010): *Školski vizualni rječnik Englesko-slovensko-albanski*. Ljubljana Rokus Klett.
- [4.]Grosman, M. (2004): Može li književnost biti zanimljiva u poučavanju slovenskog kao stranog jezika? *Jezik i gramatika*, godišnjak. 49 (br. 3/4): str. 123–132.
- [5.]Jelen Madruša, M. i Klančnik Kishasondi, V. (2013): *Na putu do učenja slovenskog*. Koper Osnovna škola Koper.
- [6.]Knez, M., Klemen, M., Kern, D., Alič, T., Kralj, K., Markovič, A., Pisek, S. i Stritar, M. (2012): *Slika jezika*. Ljubljana Zavod RS za školstvo
- [7.]Krakar Vogel, B. (2004): *Poglavlja iz didaktike književnosti*. Ljubljana DZS.
- [8.]Kravos, V. (2010): *Didaktičke igre na satu španjolskog*. Ljubljana Filozofski fakultet - diplomski rad.
- [9.]Marković, A., Kajič Kmetič, Š., Rigler Šilc, K. i Škapin, D. (1998): *Slovenska riječ u živo*. Ljubljana Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta.
- [10.]Marković, A., Knez, M., Šoba, N. i Stritar, M. (2009): *Slovenska riječ u živo 3 a*. Ljubljana: Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta
- [11.]Marković, A., Knez, M., Šoba, N. i Stritar, M. (2009): *Slovenska riječ u živo 3 b*. Ljubljana Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta.
- [12.]Marković, A., Knez, M., Šoba, N. i Škapin, D. (2012): *Slovenska riječ u živo 2*. Ljubljana Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta.
- [13.]Marković, A., Stritar, M., Jerman i T., Pisek, S. (2012): *Slovenska riječ u živo 1 a. Ljubljana: Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta*
- [14.]Marković, A., Stritar, M., Jerman i T., Pisek, S. (2013): *Slovenska riječ u živo 1 b*. Ljubljana Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta Ljubljana.
- [15.]Petrić Lasnik, I., Pirih Svetina, N. i Ponikvar, A. (2009): *Idemo naprijed*. Ljubljana Znanstvena izdavačka kuća Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani.

- [16.]Petrić Lasnik, I., Pirih Svetina, N., Ponikvar, A. i Liberšar, P. (2015): *Sljedeće, na slovenskom*. Ljubljana Znanstvena izdavačka kuća Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani.
- [17.]Mamojebac Bartol, M. (1998): *Umjetnički tekstovi u nastavi slovenskog kao drugog/stranog jezika*. Ljubljana Filozofski fakultet - diplomski rad.
- [18.]Mamojebac Bartol, M. (1999): Kreativne metode u analizi pjesama, proze i drame u poučavanju slovenskog kao stranog jezika. U Bešter Marja (ur.) *Zbornik radova za nastavnike slovenskog kao drugog/stranog jezika (Skripta, 3)*, str. 51–63. Ljubljana Centar za slovenski kao drugi/strani jezik na Odsjeku za slavenske jezike i književnost Filozofskog fakulteta.
- [19.]Pirih Svetina, N., Ponikvar, A. (2012): *A, B, C... 1, 2, 3, idemo*. Ljubljana Znanstveno izdavaštvo Filozofskog fakulteta Ljubljana.
- [20.]Štefanac N. (2015): Predavanje slovenskog kao drugog jezika. U Baloh, A. (ur.), i sur. *Razvijmo interkulturalnost kao novi oblik suživota*, str. 70–73. Ljubljana ISA Institut.
- [21.]Vučajnk, T., Upale, B., Konobar, M. (2011): *Igrajmo slovenski*. Ljubljana Zavod RS za školstvo.